

Sygn. akt II CSK 48/05

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 stycznia 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Helena Ciepla (przewodniczący)

SSN Marek Sychowicz

SSN Krzysztof Pietrzykowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa "E." Spółki Akcyjnej
poprzednio „Et.” Spółka Akcyjna
przeciwko „E.” Spółce Akcyjnej
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 11 stycznia 2006 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 8 lutego 2005 r., sygn. akt [...],

oddala skargę kasacyjną

Uzasadnienie

Energetyka K. S.A. w K. w pozwie skierowanym przeciwko Zespołowi Elektrowni P. S.A. żądała zasądzenia kwoty 1.231.562,16 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wytoczenia powództwa. Powódka w uzasadnieniu pozwu wyjaśniła, iż dochodzona przez nią kwota stanowi niezrekompensowaną kwotę za dostarczanie energii elektrycznej pracownikom, rencistom i emerytom pozwanej w 2002 r. W trakcie procesu, pismem procesowym z 27 stycznia 2004 r., ograniczyła roszczenie do kwoty 430.247,40 zł ujmując tylko tzw. 1.923 „pracowników czynnych” pozwanej, którym dostarczała energię za ulgową odpłatnością w czasie od lipca 2002 r. do czerwca 2003 r. Z tego rozliczenia wyłączono emerytów i rencistów. Do pisma ograniczającego roszczenie dołączono umowę Nr 1/TP/2003 zawartą z pozwaną 16 września 2003 r. w sprawie zasad finansowania ulgowej odpłatności za energię elektryczną (tzw. taryfy pracowniczej) dla zawodowo czynnych pracowników pozwanej. W § 1 umowy strony zgodnie ustaliły, że pracownicy pozwanej korzystają z prawa do ulgowej odpłatności za energię elektryczną dla potrzeb gospodarstwa domowego, zgodnie z Ponadzakładowym Układem Zbiorowym Pracy dla Pracowników Przemysłu Energetycznego (PUZPDPPE) z 13 maja 1993 r. W § 2 umowy zgodnie z uchwałą Nr 9 Zarządu Federacji Związków Pracodawców Energetyki Polskiej z 12 maja 2003 r. ustalono, że poczynając od 1 lipca 2003 r. koszty finansowania taryfy pracowniczej dla własnych pracowników będzie ponosić pozwana.

Wyrokiem z dnia 28 kwietnia 2004 r. Sąd Okręgowy w P. oddalił powództwo E. K. S.A. przeciwko Zespołowi Elektrowni P. S.A. w K., poniesionymi kosztami sądowymi obciążył powódkę i zasądził od powódki na rzecz pozwanej kwotę 7.215 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia i wnioski Sądu I instancji. W sektorze energetycznym ulgowa odpłatność za energię elektryczną dla potrzeb gospodarstwa domowego pracowników (tzw. taryfa pracownicza) stosowana była już od lat 50-tych. W dniu 7 lipca 1993 r. wszedł w życie zawarty 13 maja 1993 r. PUZPDPPE. Stronami tego układu są wszystkie jednostki organizacyjne i

wszystkie podmioty (przedsiębiorcy) sektora energetycznego, reprezentowane przez Związki Pracodawców oraz wszystkie związki zawodowe funkcjonujące w tym sektorze energetycznym. Stronami tego układu są również powódka i pozwana. Artykuł 1 ust. 1 PUZPDPE stanowi, iż Ponadzakładowy Układ Zbiorowy Pracy zawiera się dla pracowników zatrudnionych w elektrowniach, elektrociepłowniach, zakładach energetycznych (spółkach dystrybucyjnych) i spółkach przesyłowych oraz innych przedsiębiorstwach i spółkach związanych z przemysłem energetycznym. Postanowienia Układu, w zakresie w nim określonym, stosuje się również do byłych pracowników, którzy przeszli na emeryturę lub rentę od pracodawców objętych układem, albo pobierają zasiłek, świadczenie przedemerytalne oraz wdów, wdowców i sierot, którzy pobierają rentę po zmarłych pracownikach, emerytach i rencistach. Stosownie do części ogólnej PUZPDPE, przedmiotowy układ określa minimalne warunki, jakim ma odpowiadać treść stosunku pracy pomiędzy pracownikami zatrudnionymi u pracodawców zrzeszonych w Związkach Pracodawców, zawierających układ, a tymi pracodawcami. Zgodnie zaś z art. 1 ust. 2 Układu pracodawcy wymienieni w Załączniku Nr 1 są zobowiązani do stosowania Układu. Z kolei art. 16 Układu stanowi, iż pracownikom zatrudnionym u pracodawców przysługuje prawo do korzystania z energii elektrycznej, według zasad określonych w Załączniku Nr 6 do Układu. Załącznik Nr 6 do PUZPDPE stanowi, iż pracownikom zatrudnionym u Pracodawców, o których mowa w art. 16 Układu, przysługuje prawo do korzystania z energii elektrycznej w ilości nieprzekraczającej 3.000 KWh w roku i średnio miesięcznie 250 KWh na zasadach określonych w ust. 2 i 3, w nie więcej niż dwóch układach pomiarowych, wskazanych przez pracownika. Odpłatność za zużycie 1 KWh energii elektrycznej, w ilości określonej w ust. 1, stanowi 20% normalnej ogólnie taryfy dla gospodarstw domowych. Punkt 6 załącznika nr 6 określa, iż prawo do korzystania z ulgowej taryfy stosuje się odpowiednio do emerytów i rencistów, którzy z dniem przejścia na emeryturę bądź rentę korzystali z energii elektrycznej na zasadach ust. 1 i 2 załącznika nr 6. Żaden przepis PUZPDPE przyznając pracownikom, emerytom i rencistom prawo do korzystania z energii elektrycznej za ulgową odpłatnością, nie precyzuje ani sposobu, ani formy rekompensowania pracodawcy różnicy pomiędzy ceną ulgowej energii dostarczanej

pracownikowi a ceną właściwą. Tak powódka, jak i pozwana realizując postanowienia PUZPDPPE, których są stronami, w zawieranych z pracownikami umowach o pracę zamieszczały postanowienia przyznające pracownikowi między innymi „świadczenia zgodne z UZP dla Przemysłu Energetycznego”. Z kolei obowiązujący w pozwanej spółce Zakładowy Układ Zbiorowy Pracy dla Pracowników Zespołu Elektrowni P. S.A. w art. 38 ust. 1 str. 16 stanowi, iż w zakresie deputatów itp. obowiązują przepisy i postanowienia PUZPDPPE z 13 maja 1993 r. Poczynając od połowy lat 50-tych w drodze zwyczaju przyjęto, że energię elektryczną za ulgową odpłatnością tak dla swoich pracowników, jak i dla pracowników wszystkich innych pracodawców mających siedziby w obszarze działania spółek dystrybucyjnych - sprzedawców energii elektrycznej „drobnym odbiorcom”, będą dostarczać te spółki dystrybucyjne - zakłady energetyczne takie jak powódka. Do końca 2001 r. problem rekompensowania różnicy w dostarczaniu energii elektrycznej nie istniał. Na każdy kolejny rok Energetyka K. S.A. przygotowywała „kalkulację kosztów” wyliczając cenę, za jaką w danym roku będzie sprzedawała energię elektryczną. W tej kalkulacji uwzględniała jako jeden ze składników różnicę pomiędzy ceną ulgowej taryfy a ceną ostateczną. Składnik ten wyliczano uwzględniając wszystkich pracowników, tak w swoim przedsiębiorstwie, jak i w przedsiębiorstwie pozwanej, którym dostarczano energię elektryczną za ulgową odpłatnością. Przygotowaną „kalkulację kosztów” przedstawiano do zatwierdzenia Prezesowi Urzędu Regulacji Energetyki. Do 2001 r. Prezes Urzędu Regulacji Energetyki uznawał tę różnicę ulgowej taryfy za koszt celowy i uzasadniony w cenie energii, co powodowało, iż powódka nie ponosiła z tego tytułu straty, albowiem cena detaliczna sprzedawanej energii rekompensowała tę różnicę. Poczynając od 2001 r. Prezes URE odstąpił od dotychczasowej zasady i zawiadomił pracodawców sektora energetycznego, iż przestaje uwzględniać jako koszt celowy różnicę tzw. ulgowej taryfy dostarczania pracownikom energii elektrycznej. Z uwagi na wagę problemu ograniczanie kosztów taryfy pracowniczej rozłożył w czasie do 1 stycznia 2007 r. Decyzja powyższa wywołała szereg uchwał Związków Zawodowych Sektora Energetycznego, dotyczących rozwiązania problemu finansowania w/w kosztów ulgowej taryfy pracowniczej. Strony PUZPDPPE 6 czerwca 2003 r. wypracowały stanowisko w sprawie rozliczeń taryfy

pracowniczej. Zgodnie z nim rozliczenia będą odbywać się wyłącznie pomiędzy pracodawcami, tj. właściwym obszarowo zakładem energetycznym, na terenie którego dany pracownik korzysta z energii elektrycznej, zgodnie z PUZPDPPE, a firmą, której jest pracownikiem, oraz że każdy pracodawca ponosi skutki finansowe ulgowej odpłatności za energię elektryczną przez swoich pracowników. Zarząd Pracodawców Energetyki Polskiej przy udziale Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki i związków zawodowych 6 grudnia 2002 r. ustalił, że do czerwca 2003 r. sposób finansowania „taryfy pracowniczej” nie ulegnie zmianie. Natomiast od 1 lipca 2003 r. Pracodawcy będą pokrywać koszty finansowania taryfy pracowniczej dla swoich pracowników, które w kalkulacji taryf będą uwzględnione jako uzasadnione. Ulgowa taryfa dla emerytów i rencistów i sposób jej finansowania nie uległy zmianie.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd I instancji wskazał, iż roszczenie powoda oparte na art. 405 k.c. jest nieuzasadnione, gdyż brak jest podstaw do uznania, by powód dostarczając pracownikom pozwanego energię elektryczną za ulgową odpłatnością i nie otrzymując od pozwanego żadnej z tego tytułu rekompensaty w istocie świadczył za pozwaną wypełniając jej obowiązki jako pracodawcy wobec swoich pracowników. To nie pozwany, lecz wszyscy pracownicy branży energetycznej objęci PUZPDPPE uzyskali korzyść majątkową. W stanie faktycznym sprawy brak jest elementu przesunięcia korzyści majątkowej między powodem jako zubożonym a pozwanym jako wzbogaconym.

Powyższy wyrok w części oddalającej powództwo do kwoty 430.247,40 zł zaskarżył apelacją powód, który powołując się na naruszenie prawa materialnego w postaci art. 9 i art. 241⁶ § 1 k.p. oraz 405 k.c. wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie tak ograniczonego powództwa w całości.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 8 lutego 2005 r., zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 430.247,40 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 7 lutego 2004 r., zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 19.952 zł tytułem zwrotu kosztów procesu i uchylił pkt III wyroku Sądu I instancji, w pozostałym zakresie apelację oddalił oraz zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 28.512,40 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.

Sąd Apelacyjny przyjął jako własne niekwestionowane w apelacji ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego oraz uznał apelację za uzasadnioną w znacznej części. Niestuszenie bowiem przyjął Sąd Okręgowy, iż w stanie faktycznym sprawy brak jest podstaw do zastosowania art. 405 k.c. Pracownicy pozwanego, którym powód dostarczał w okresie od 1 lipca 2002 r. do 30 czerwca 2003 r. energię elektryczną po ulgowych cenach, mieli zagwarantowany ten przywilej na podstawie art. 16 PUZPDPPE. Obie strony jako pracodawcy są stronami tego Układu. Układ ten stanowi źródło prawa pracy w rozumieniu art. 9 § 1 k.p. W PUZPDPPE nie wskazano wprost, kto ma ponosić koszty realizacji tego przywileju i w tej sytuacji należy przyjąć, że każdy z pracodawców winien ponieść koszty realizacji tego przywileju w odniesieniu do swoich pracowników. Regulacja dotycząca finansowania tego przywileju była zresztą w chwili zawierania tego układu zbędna także dlatego, że do roku 2001 spółki dystrybucyjne (w tym i powód) nie ponosiły z tego tytułu żadnych strat, gdyż różnica ulgowej taryfy była uznawana za koszt celowy i uwzględniana przy ustalaniu ceny detalicznej energii. Finansowanie przywileju wynikającego z art. 16 PUZPDPPE odbywało się zatem kosztem wszystkich odbiorów energii. Jest zrozumiałe, iż dostarczaniem energii pracownikom pozwanego za ulgową odpłatnością zajmował się przez cały okres obowiązywania PUZPDPPE nie pozwany, lecz powód, gdyż tylko on jako detaliczny sprzedawca energii miał ku temu możliwości. Skoro jednak do 2002 r. powód nie ponosił z tego tytułu żadnego uszczerbku materialnego, to nie sposób tu mówić o ustalonym zwyczaju w rozumieniu art. 56 k.c., który po zmianie stosunków nakazywałby przyjęcie, iż powód ma ponosić koszty realizacji przywileju z art. 16 PUZPDPPE w przypadku pracowników pozwanego. W istocie nie ma zatem żadnej ku temu prawnej podstawy, by uznać, iż finansowaniem realizacji przedmiotowego przywileju branżowego obciążona ma być tylko część pracodawców sektora energetycznego w postaci zakładów dystrybucyjnych. Postanowienia PUZPDPPE jako stanowiące element prawa pracy (art. 9 § 1 k.p.) są przecież stosowane w ramach danego stosunku pracy, który nawiązuje się między konkretnie określonymi pracodawcą i pracownikiem. Skoro tak, to - wbrew stanowisku Sądu Okręgowego - jest oczywiste, iż finansowanie tego przywileju w przypadku konkretnego pracownika obciąża jego pracodawcę. Ponieważ w istocie koszty

realizacji tego przywileju w przypadku pracowników pozwanego w okresie od 1 lipca 2002 r. do 30 czerwca 2003 r. poniósł powód w niekwestionowanej przez pozwanego kwocie 430.247,40 zł, to zasadnie podnosi skarżący, iż pozwany bezpodstawnie wzbogacił się jego kosztem o tę właśnie kwotę, której sam nie musiał wydatkować na sfinansowanie wynikającego z art. 16 PUZPDPPE przywileju branżowego swoich pracowników. Zaoszczędzenie koniecznych wydatków stanowi korzyść majątkową w rozumieniu art. 405 k.c. Powodowi przysługuje zatem przeciwko pozwanemu roszczenie z art. 405 k.c. o zapłatę wskazanej kwoty. Odsetki za opóźnienie w zapłacie tej sumy należą się z mocy art. 481 § 1 i 2 k.c. w wysokości ustawowej od dnia 7 lutego 2004 r. Trzeba bowiem mieć na uwadze, iż powód domagając się zapłaty kwoty 430.247,40 zł w miejsce dochodzonej pozwem sumy 1.231.562,16 zł dokonał nie tylko ograniczenia pierwotnego powództwa, lecz także jego zmiany przedmiotowej, gdyż w ramach kwoty 430.247,40 zł mieści się niezrekompensowana należność wynikająca z dostarczania przez powoda energii elektrycznej pracownikom pozwanego w okresie 1 lipca 2002 r. do 30 czerwca 2003 r., podczas gdy w pozwie dochodzono należności w związku z dostarczaniem energii pracownikom i emerytom pozwanego w roku 2002. Powód nie wskazał w jakiej części kwota 430.247,40 zł obejmuje należność wynikającą z dostarczania energii pracownikom pozwanego za okres od 1 lipca 2002 r. do 31 grudnia 2002 r., a zatem nie sposób w konsekwencji ustalić, do jakiej kwoty było skuteczne wezwanie do zapłaty (rodzące skutki z art. 481 § 1 k.c.) wynikające z doręczenia pozwanemu odpisu pozwu. Skoro zatem ostatecznie zmiana powództwa w obecności pozwanego nastąpiła na rozprawie w dniu 6 lutego 2004 r., to dopiero od dnia następnego pozwany pozostawał w opóźnieniu w zapłacie.

Pozwany w skardze kasacyjnej zarzucił naruszenie przez Sąd Apelacyjny art. 241¹ i art. 241⁶ k.p., polegające na dokonaniu błędnej wykładni art. 16 Ponadzakładowego Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Przemysłu Energetycznego, oraz niewłaściwe zastosowanie przez Sąd Apelacyjny art. 405 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Nietrafny jest pogląd skarżącego, że Sąd Apelacyjny nie jest uprawniony do dokonywania wykładni postanowień Ponadzakładowego Układu Zbiorowego Pracy

dla Pracowników Przemysłu Energetycznego. Zgodnie z art. 9 § 1 k.p. postanowienia układów zbiorowych pracy należą do prawa pracy w znaczeniu przedmiotowym, a więc mają charakter normatywny i jako takie podlegają ogólnym regułom wykładni prawa. Jednakże, jak podkreślił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 10 listopada 1999 r., I PKN 345/99 (OSNP 2001, nr 6, poz. 195), szczególne znaczenie ma w tym zakresie wykładnia skierowana na ustalenie celu, woli i zamiaru stron, które zawarły układ. Przedmiotem rozbieżności w orzecznictwie była kwestia związania sądów wykładnią układu zbiorowego pracy dokonaną przez same strony na podstawie art. 241⁶ k.p. Odnosząc się do tych rozbieżności Sąd Najwyższy w uchwale składu 7 sędziów z dnia 11 lutego 2004 r., III PZP 12/03 (OSNP 2004, nr 11, poz. 187) stwierdził, że wyjaśnienia treści postanowień układu zbiorowego pracy dokonane wspólnie przez jego strony na podstawie art. 241⁶ § 1 k.p. nie są wiążące dla sądu. W niniejszej sprawie strony układu zbiorowego pracy nie dokonały wykładni art. 16 PUZPDPPE w odniesieniu do objętego sporem okresu od lipca 2002 r. do czerwca 2003 r., tym bardziej więc nie można Sądowi Apelacyjnemu uczynić zarzutu z powodu dokonania wykładni tego postanowienia. Wykładnia ta jest zresztą w pełni prawidłowa. Istotnie, jak trafnie podkreślił Sąd Apelacyjny, art. 16 PUZPDPPE nie określał, kto ma ponosić koszty realizacji prawa do korzystania z energii elektrycznej według zasad określonych w Załączniku Nr 6 do Układu. W tej sytuacji należało przyjąć, że każdy z pracodawców powinien ponosić w odniesieniu do swoich pracowników koszty realizacji rozważanego prawa, które w rozumieniu przepisów art. 77¹ i nast. k.p. jest prawem do „innego świadczenia związanego z pracą”. Zgodnie zaś z art. 18³ § 2 k.p. wynagrodzenie za pracę obejmuje wszystkie składniki wynagrodzenia, bez względu na ich nazwę i charakter, a także inne świadczenia związane z pracą, przyznawane pracownikom w formie pieniężnej lub w innej formie niż pieniężna. Mimo to nie powstawały po stronie powódki roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, bowiem w związku z uwzględnieniem w cenie energii elektrycznej, dostarczanej odbiorcom zewnętrznym, różnicy pomiędzy ceną ulgową taryfy a ceną ostateczną, powódka nie ponosiła strat, zaś pozwany nie odnosił korzyści. Takie straty po stronie powódki oraz korzyści po stronie pozwanego, polegające na oszczędzeniu przez niego wydatków, powstały dopiero w okresie od lipca 2002 r.

do czerwca 2003 r. w konsekwencji odstąpienia przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki od dotychczasowej zasady uwzględniania jako kosztu celowego wspomnianej różnicy cen. Sąd Apelacyjny trafnie zatem przyjął, że w ten sposób doszło do powstania między powódką a pozwanym zobowiązania z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia (art. 405 k.c.). Powódka zaczęła bowiem ponosić straty polegające na tym, że dostarczała pracownikom pozwanego energię elektryczną, w zamian za co pracownicy płacili cenę uwzględniającą taryfę ulgową zgodnie z art. 16 PUZPDPPE i Załącznikiem Nr 6 do tego Układu. Pozwany zaś jednocześnie zaczął odnosić korzyści wynikające z tego, że oszczędzał bez podstawy prawnej wydatków, do których ponoszenia był obowiązany zgodnie z powołanym wyżej przepisami kodeksu pracy w zw. z art. 16 PUZPDPPE i Załącznikiem Nr 6 do tego Układu. W konsekwencji również podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 405 k.c. okazał się nietrafny.

Z przedstawionych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.